

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦИЙ

ТЕМА 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Банківські ризики – небезпека виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, грошових коштів у зв'язку з випадковою зміною умов кредитно-фінансової діяльності, несприятливими обставинами. Тобто, ризики банківської діяльності означають ймовірність того, що фактичний прибуток банку виявиться меншим від запланованого.

Чим вищий очікується прибуток, тим вищий ризик. Одна з головних проблем банківського менеджменту – це необхідність віднайти, в межах конкретної фінансово-господарської системи та в конкретній ситуації, оптимальне (раціональне) співвідношення між прибутком, ризиком і ліквідністю.

В процесі функціонування банку на нього впливають зовнішні і внутрішні чинники, що призводять до виникнення ризиків. До **зовнішніх чинників** відносять:

1) різноманітні збурення фінансового ринку: зміни (коливання) відсоткових ставок і попиту на кредитні ресурси, дії Національного банку України, коливання валютних курсів, інфляція та інфляційні сподівання тощо.

2) кліматичні умови (це особливо важливо для тих комерційних банків, які пов'язані з АПК);

3) соціально-демографічну ситуацію в країні;

4) стан і динаміку економічної активності;

5) ризик країни, який визначає її ринкові позиції на міжнародному рівні. Високий рейтинг країни дає можливість банкові функціонувати за кордоном без побоювань за долю своїх проектів;

б) «зони конкуренції», тобто можливі сфери зіткнення інтересів з іншими контрагентами; У банківському секторі існують «конкурентні бар'єри», що перешкоджають одним банкам здійснити бажання отримати домінуючі позиції на ринку без урахування інтересів інших;

7) банківські ризики також можуть бути викликані неправильно обраною стратегією та незадовільним рівнем керівництва. Низька якість управління активами, неефективність внутрішньобанківського контролю й організаційної структури, недостатня фахова підготовка персоналу сприяють зниженню стійкості комерційного банку.

До **внутрішніх чинників** ризику відносять:

1) негативні результати фінансового управління власними та залученими коштами;

2) погіршення міжособових відносин у колективі;

3) інші аспекти внутрішньобанківської діяльності, що зумовлюють негативний вплив випадкового характеру.

Розмаїття чинників ризику призводить до їх появи в усіх сферах банківської політики (ризик є мовби всепроникаючим феноменом у банківській діяльності).

Банківські ризики, як і всі банківські операції, можна поділити на дві групи: ризики активних операцій і ризики пасивних операцій. Але особливе значення мають ризики активних операцій, оскільки саме ці операції є основним джерелом доходу комерційного банку, отримання якого є головною метою банківської діяльності.

За основними факторами виникнення банківські ризики можна поділити на політичні та економічні. При цьому під політичними ризиками слід розуміти ризики, які зумовлені змінами політичного становища, яке негативно впливає на результати діяльності підприємств (військові дії на території держави, блокування кордонів, заборона на вивіз товару тощо).

Економічні ризики - це такі ризики, які зумовлені негативними змінами в економіці країни або самого банку. Найбільш поширеним видом економічного ризику, в якому їх може бути сконцентровано декілька, є ризик незбалансованої ліквідності, яка становить собою неможливість своєчасно виконувати платіжні зобов'язання. До економічних ризиків також можна віднести зміни рівня управління кон'юнктури ринку.

У свою чергу, політичні і економічні ризики можуть бути зовнішніми та внутрішніми.

До зовнішніх ризиків доцільно віднести ризики, які не пов'язані з діяльністю банку. На їх рівень впливає велика кількість факторів - політичні, економічні, демографічні, соціальні, географічні та ін.

До внутрішніх слід віднести ризики, які зумовлені діяльністю самого банку, його клієнтів чи конкретних контрагентів. На їх рівень впливає ділова активність керівництва банку, вибір політики та тактики діяльності банку тощо.

До **зовнішніх** належать ризики, які не залежать від діяльності банку

До цього виду ризиків слід віднести ситуацію в країні, валютний і ризик стихійних лих (форс-мажорні обставини).

Внутрішні ризики виникають в результаті діяльності власне банків і залежать від здійснюваних ними операцій. Внутрішні ризики поділяються на ризики, пов'язані з:

- 1) з видом банку;
- 2) активами банку (кредитні, валютні, ринкові, розрахункові, лізингові, факторингові, касові, ризики по кореспондентському рахунку, ризики з фінансування й інвестування та ін.);
- 3) пасивами банку (ризики по вкладах та інших депозитним операціям, по залученим міжбанківським кредитам);(а і б – ризики, пов'язані з характером банківських операцій)
- 4) якістю управління банком своїми активами і пасивами (процентним ризиком, ризиком незбалансованої ліквідності, неплатіжеспроможності, ризиками структури капіталу, левериджу, недостатності капіталу банку);
- 5) ризиком реалізації фінансових послуг (операційними, технологічними ризиками, ризиками інновацій, стратегічними ризиками, бухгалтерськими, адміністративними, ризиками зловживань, безпеки);
- б) ризики, пов'язані зі специфікою клієнтури банку.

Залежно від характеру банківських операцій ризики також можна поділити на ризики активних і пасивних операцій.

Ризики, пов'язані з депозитними операціями банку, поділяють на такі види:

- ризик незбалансованої ліквідності;

- ризик упущеної (втраченої) вигоди;
- ризик трансформації;

Для запобігання ризику у формуванні депозитів банкам слід дотримуватись оптимального співвідношення між пасивними і активними депозитними операціями, тобто вкладками підприємств в банк і вкладками, розміщеними одними банками в інших; визначати розмір і ліквідність залучених для зберігання цінних паперів для підвищення рівня і якості мобільних засобів; знайти доцільне мінімальне співвідношення власних засобів і ризикових активів; розробити методи розрахунку коефіцієнта пов'язання депозитів з обліком особливостей банку і керуватися ним під час розміщення депозитів.

Ризики активних операцій пов'язані з так званим рівнем процентного ризику, на який банки постійно наражаються в процесі своєї діяльності, тобто небезпеку втрат внаслідок перевищення сплачених процентних ставок над отриманими. Підвищення процентних ставок призведе до падіння курсу цінних паперів із твердими процентами, а відтак – і до знецінення банківського портфеля, завдасть курсових збитків. Крім того, різниця між процентними доходами і витратами становить основу банківського прибутку. Різка зміна ставок у різних сегментах ринку може негативно позначитися на прибутковості операцій банку.

ТЕМА 2

КРЕДИТНИЙ РИЗИК

Кредитний ризик – ймовірність фінансових втрат внаслідок неповернення (несвоєчасного повернення) кредиторів основного боргу та несплати процентів за наданий кредит.

Кредитний ризик щодо позичальника відображає міру (ступінь) того, що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком щодо повернення боргу згідно з умовами кредитного договору з урахуванням впливу керованих і некерованих чинників.

Кредитний ризик щодо способу забезпечення позики відображає міру (ступінь) того, що банку не вдасться своєчасно та в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат від неї.

Кредитний ризик щодо кредитної угоди відображає міру (ступінь) того, що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком щодо повернення боргу згідно з умовами кредитного договору, і при цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат від неї.

Таким чином, кредитний ризик щодо кредитної угоди – це добуток (одночасна поява) кредитного ризику щодо позичальника та кредитного ризику щодо способу забезпечення позики.

Портфельний кредитний ризик – середньозважена величина ризиків щодо всіх угод кредитного портфеля, де вагами є частки сум угод у загальній сумі кредитного портфеля.

Чинники, що ведуть до появи кредитного ризику:

- надмірна централізація або децентралізація керівництва щодо кредитування;
- недостатній (неадекватний) аналіз ризиків за кредитною угодою;
- поверхневий аналіз фінансового стану позичальників;
- завищена вартість застави;

- недостатній економіко-юридичний контроль за документарним оформленням кредитів (позик);
- відсутність дійового контролю за використанням кредитів (позик);
- неповна кредитна документація;
- невміння ефективно контролювати та аудитувати кредитний процес.

Одним з основних питань мінімізації ризиків є оцінка якості та ступеня ризиків активів банку і, зокрема, кредитних ризиків.

Ступінь кредитного ризику банків залежить від таких факторів:

- ступінь концентрації кредитної діяльності банку в будь-якій сфері, яка чутлива до змін в економіці, тобто має еластичний попит на свою продукцію, що виражається ступенем концентрації клієнтів банку в певних галузях чи географічних зонах, які особливо наражені на кон'юнктурні зміни;
- питома вага кредитів і інших банківських контрактів стосується клієнтів, які терплять певні специфічні труднощі;
- концентрація діяльності банку в маловивчених, нових, нетрадиційних зонах;
- внесення частих та суттєвих змін до політики банку на надання кредитів, формування портфеля цінних паперів;
- питома вага нових, нещодавно залучених клієнтів;
- введення в практику великої кількості нових послуг за короткий термін;
- отримання під заставу цінностей, які погано реалізуються або швидко знецінюються.

Кількісний аналіз кредитного ризику комерційного банку здійснюється з використанням *методу фінансових коефіцієнтів, статистичних та експертних методів.*

Метод фінансових коефіцієнтів полягає у розрахунку відносних показників, які характеризують підприємство з огляду на стан його ліквідності, рентабельності і фінансової стійкості, і порівнянні їх із нормативними (критеріальними) значеннями.

Серед *статистичних методів* оцінки кредитного ризику варто виокремити метод дискримінантного аналізу, який дає змогу розбивати позичальників на

класи. Зокрема, за допомогою цього методу можна побудувати класифікаційні моделі для прогнозування результатів кредитної угоди (виконає позичальник умови чи ні).

Суть експертних методів полягає в обробці суджень досвідчених фахівців банківської справи щодо ймовірності виникнення різних значень збитків або тієї чи іншої несприятливої (небажаної) події у процесі банківського кредитування.

Система управління кредитним ризиком передбачає:

- а) визначення методу оцінки кредитного ризику;
- б) аналіз структури кредитного портфеля банку, який визначається з прийнятих банком методів його оцінки;
- в) використання різноманітних методів регулювання (страхування) кредитного ризику.

Методи зниження кредитного ризику банку, то їх можна поділяють на дві групи: *зовнішні та внутрішні*.

У разі застосування зовнішніх способів зниження кредитного ризику банк прагне перерозподілити ризик, перекладаючи його частини на інших суб'єктів та/чи об'єкти.

Найпоширенішими зовнішніми способами зниження кредитного ризику комерційного банку є *застава, гарантія (порука) та страхування*.

Сенс застави в тому, що в разі невиконання позичальником забезпеченого заставою зобов'язання банк має право повернути собі борг за рахунок коштів, отриманих від реалізації заставленого майна, маючи при цьому пріоритет перед іншими кредиторами.

Гарантія (порука) – це зобов'язання гаранта (поручителя) перед кредитором боржника (позичальника) відповідати за виконання боржником свого зобов'язання у повному обсязі або частково.

Сутність страхування полягає у повній передачі ризику страховій установі. Суть внутрішніх способів зниження кредитного ризику комерційного банку полягає в самострахуванні банком можливих втрат. Основними внутрішніми способами є лімітування, диверсифікація та створення резервів.

Лімітування – це встановлення ліміту, тобто граничних сум здійснюваних кредитних операцій.

Диверсифікація – передбачає диверсифікацію за такими ознаками: групи позичальників (юридичні, фізичні особи); організаційно-правова форма підприємства; галузі національного господарства; розмір, строки, види відсоткових ставок; способи забезпечення повернення кредитів; географічне положення.

Ще одним внутрішнім методом зниження кредитного ризику банку є створення резервів на покриття можливих втрат.

ТЕМА 3

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РИЗИК

Банківські інвестиції – вкладення коштів у рухоме і нерухоме майно, інтелектуальні цінності та цінні папери, що здійснюються комерційними універсальними та спеціалізованими банками як інституційними інвесторами з метою одержання прибутку чи поширення корпоративного впливу.

Розрізняють такі види банківських інвестицій:

- реальні;
- фінансові;
- прямі;
- портфельні.

Реальні (капітальні) банківські інвестиції – придбання будинків, споруд та інших об'єктів нерухомості, основних фондів і нематеріальних активів;

Фінансові – придбання корпоративних прав, цінних паперів та інших фінансових інвестицій.

Прямі інвестиції банків – це внесення банками власних коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права (акції, пайові свідоцтва), емітовані такою юридичною особою.

Портфельні фінансові інвестиції – це придбання цінних паперів та інших фінансових активів на фондовому ринку.

Активна інвестиційна діяльність банку передбачає формування портфеля цінних паперів та управління цим портфелем з метою збільшення його прибутковості та обмеження ризику фінансових втрат за інвестиційними операціями.

Портфель цінних паперів (інвестиційний портфель) – набір, сукупність різних видів цінних паперів, якими володіє конкретний інвестор. Портфель цінних паперів банку містить передусім придбані в ході активних операцій цінні папери, які засвідчують інвестування банком коштів, вкладення капіталу.

Розрізняють активний і пасивний портфелі цінних паперів.

Активний портфель цінних паперів передбачає придбання фінансових зобов'язань і здійснення операцій з ними з метою отримання доходу від зростання курсової вартості.

У пасивному портфелі цінних паперів дохід формується за рахунок надходжень процентів і дивідендів за цінними паперами.

Інвестиційний ризик банку – це міра (ступінь) невизначеності щодо можливості знецінення цінних паперів, придбаних банком.

Основними **факторами інвестиційного ризику** є такі:

- кредитний;
- ринковий;
- процентний.

Кредитний фактор пов'язаний з тим, що фін. можливості **емітента** цінних паперів можуть погіршитися настільки, що він буде не в змозі виконувати свої фінансові зобов'язання, тобто стане банкрутом. Банкрутство емітента призведе до фінансових втрат інвестора.

Ринковий фактор впливає з того, що у зв'язку з непередбаченими змінами на ринку цінних паперів чи в економіці привабливість деяких цінних паперів як об'єктів фінансових вкладень може бути частково втрачена, тому їх продаж стане можливим лише з великою скидкою.

Процентний фактор пов'язаний з фіксацією процента за **облігаціями** в момент їх випуску в обіг при вільному коливанні ринкових ставок. Чим більше часу до погашення облігацій, тим вищий ризик, пов'язаний з динамікою ставки процента.

Основними методами зниження ризиковості інвестиційного портфеля банку є:

1. Диверсифікація вкладень (за строками та якістю), тобто розподіл коштів між різними видами цінних паперів (акціями, облігаціями) різних емітентів із різними строками погашення.

2. Лімітування вкладень у цінні папери.

3. Дотримання обов'язкових економічних нормативів центрального банку, пов'язаних з інвестиційними операціями.

ТЕМА 4

ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК

Процентний ризик пов'язується з можливістю перевищення **процентних ставок** за залученими коштами над ставками за наданими кредитами, що призведе до можливості отримання банком втрат. Як правило, цей ризик є наслідком незбалансованості активів і пасивів з плаваючою відсотковою ставкою.

Таким чином, **процентний ризик** – це ризик можливого зниження процентного доходу внаслідок негативної, непередбачуваної зміни процентних ставок на ринку, чутливості активів і зобов'язань до коливань ринкової кон'юнктури, наслідком чого може стати зниження ринкової вартості капіталу кредитної установи.

Чинники процентного ризику поділяються на внутрішні і зовнішні.

До **зовнішніх чинників** належать:

- нестабільність ринкової кон'юнктури в частині процентного ризику;
- правове регулювання процентного ризику;
- політичні умови;
- економічний стан в країні;
- конкуренція на ринку банківських послуг;
- взаємовідносини з партнерами і клієнтами;
- міжнародні події.

До **внутрішніх чинників** процентного ризику належать:

- відсутність чіткої стратегії банку у сфері управління процентним ризиком;
- прорахунки в управлінні банківськими операціями, які призводять до створення ризикових позицій (виникнення незбалансованості структури і термінів погашення активів і пасивів, невірні прогнози зміни кривої дохідності та ін);
- відсутність розробленої програми хеджування процентних ризиків;
- недоліки в плануванні і прогнозуванні розвитку банку;

- помилки персоналу при здійсненні операцій.

Основною проблемою на практиці є своєчасне відслідковування чинників процентного ризику, при цьому даний процес повинен бути безперервний. В залежності з виявленими причинами появи підвищеного процентного ризику необхідно коректувати систему управління ризиком і банком.

Основні **причини** появи процентного ризику:

- зміна облікової ставки НБУ;
- неврахування в депозитних та кредитних договорах можливих змін процентних ставок;
- хибний вибір виду процентної, ставки (фіксована, плаваюча);
- неправильне визначення величини процентної ставки;
- встановлення постійної процентної ставки на весь строк дії кредитного договору;
- відсутність цілісної загальної процентної політики банку.

Розрізняють два **види** процентного ризику:

Позиційний процентний ризик – це ризик однієї операції, пов'язаний зі зміною процентних ставок.

Структурний процентний ризик – це загальний ризик банку і відповідно його балансу внаслідок коливань процентних ставок.

За джерелами виникнення процентний ризик поділяють на такі види:

1. **Ризик зміни ціни активів і пасивів** виникає через незбалансованість суми активів і пасивів з плаваючою процентною ставкою, а також через тимчасовий розрив термінів погашення активів і пасивів з фіксованою процентною ставкою.
2. **Ризик зміни кривої прибутковості** пов'язаний з неспівпадінням у часі динаміки процентних ставок за активами і пасивами, що призводить до змін конфігурації і форми кривої графіку, відображаючого рівномірність отримання чистого процентного доходу.
3. **Базовий ризик** виникає в результаті:

- залучення банком ресурсів по одній відсотковій ставці, а розміщення їх по іншій, наприклад, залучення коштів по фіксованій ставці, а розміщення по плаваючій;
- некоректного врахування реальної вартості ресурсів, зокрема, витрат, пов'язаних з формуванням фонду обов'язкових резервів в центральному банку, страхових премій у Фонд гарантування вкладів фізичних осіб;
- залучення і розміщення коштів у різних валютах.

4. **Опціонні ризики** пов'язані як безпосередньо з використанням процентних опціонів, так і з здійсненням угод, контрагенти за якими мають вибір (опціонна умова) дати погашення своїх зобов'язань або вимог виплат за зобов'язаннями банку.

Виділяються такі **методи управління** процентним ризиком:

- метод управління процентною маржею;
- метод управління розривом (або гепом);
- хеджування.

Для **управління процентною маржею** необхідний постійний аналіз динаміки процентних ставок, здійснення балансування активів і пасивів банку за строками, що дає змогу фіксувати процентний серед (різниця між відсотковими ставками) і відповідно нейтралізувати вплив процентного ризику. При цьому має враховуватися вплив ряду факторів: динаміка зміни процентних ставок, співвідношення активів з фіксованою і плаваючою ставкою, зміна структури активів і пасивів.

Управління розривом (гепом) передбачає управління активами і пасивами, чутливими до зміни процентних ставок. Під **розривом** розуміється незбалансованість активів і пасивів з плаваючою та фіксованою ставкою. Розрив визначає величину перевищення активів з плаваючою ставкою над пасивами з плаваючою ставкою в певний термін часу. Величина процентного ризику залежить від величини розриву, його спрямованості, а також від динаміки зміни процентних ставок.

Використати такого методу управління процентним ризиком, як **хеджування** дозволяє повністю або частково нейтралізувати ризик зміни вартості

активів чи пасивів у майбутньому за допомогою договору з третьою стороною, згідно з яким операція з придбання активів або пасивів нейтралізується проведенням протилежної операції. При цьому досить широко використовуються інструменти грошового ринку: процентні ф'ючерсні контракти і процентні свопи.

Основними методами зменшення процентного ризику комерційного банку є управління гепом, імунізація портфеля (приведення у відповідність середньозваженої модифікованої дюрації активів та середньозваженої модифікованої дюрації пасивів банку), а також похідні інструменти. Кожен із похідних інструментів використовується, щоб знизити специфічним чином відсотковий ризик, зафіксувати відсоткову ставку за запозиченнями або вкладеннями, а також для регулювання співвідношення запозичень і вкладень за фіксованою та плаваючою відсотковими ставками у портфелі комерційного банку. Крім того, процентний ризик банку можна зменшувати за допомогою страхування, яке передбачає повну передачу відповідного ризику страховим компаніям.

ТЕМА 5

РИЗИК НЕЗБАЛАНСОВАНОЇ ЛІКВІДНОСТІ

Так, **ліквідність як запас** дає змогу визначити рівень можливості банку виконати свої зобов'язання перед клієнтами на певну дату шляхом зміни структури активів на користь їх високоліквідних статей за рахунок невикористаних резервів, які є в цій сфері. Вона передбачає наявність у балансі банку певної кількості активів, які можуть бути спрямовані на погашення зобов'язань банку перед клієнтами. Таким чином, ліквідність-запас характеризує ліквідність банку на певний момент і відображає наявність ресурсів для задоволення зобов'язань на даний момент.

Ліквідність як потік аналізується з точки зору динаміки, що передбачає оцінювання здатності банку впродовж певного періоду змінювати несприятливий рівень ліквідності або запобігати погіршенню досягнутого, об'єктивно необхідного рівня ліквідності (зберігати його) шляхом ефективного управління відповідними статтями активів та пасивів, залученням додаткових коштів, підвищення фінансової стійкості через збільшення доходів.

Ліквідність банківської системи – це спроможність забезпечити своєчасне виконання всіх боргових зобов'язань перед вкладниками, кредиторами і засновниками банківських установ, можливість залучати в повному обсязі вільні кошти юридичних та фізичних осіб, надавати кредити й інвестувати розвиток економіки країни.

Ліквідність банку – це його здатність своєчасно погашати свої зобов'язання. Інакше кажучи, суми його грошових коштів, які можна швидко мобілізувати з інших джерел, дають змогу вчасно виконувати зобов'язання за пасивом.

Ліквідність банку буває статистичною та динамічною.

Статистична ліквідність – це ліквідність банку, яка визначається на конкретний період, на певну дату. Це означає, що на будь-яку необхідну дату робиться зріз всіх операцій, аналіз всіх договорів і визначається виконання всіх зобов'язань банку за всіма договорами на дану дату.

Динамічна ліквідність – ліквідність банку, яка визначається на конкретний період, але з врахуванням прогнозу стану ліквідності на майбутній період. Динамічну ліквідність можна поділити на дві підгрупи: короткотермінову та довготермінову. **Короткотермінова ліквідність** визначається з врахуванням прогнозу стану банку на 1 – 3 місяці. **Довготермінова ліквідність** визначається з врахуванням прогнозу стану банку на період більше одного року.

Статистична та динамічна ліквідність банку бувають різними за ступенем повноти: повна, задовільна та незадовільна ліквідність. **Повна ліквідність** банку дає змогу виконувати всі зобов'язання за всіма договорами без порушень термінів. **Задовільна ліквідність банку** – це стан ліквідності, за якої банк порушує зобов'язання тільки за платежами, які пов'язані з адміністративно-господарськими витратами. Всі інші види порушень зобов'язань банком свідчать про **незадовільну ліквідність**.

Ліквідність балансу є співвідношенням окремих статей балансу відповідно до встановлених нормативів. Баланс банку вважається ліквідним, якщо його стан дає змогу за рахунок швидкої реалізації коштів за активом покривати термінові зобов'язання за пасивами.

Ліквідність активів передбачає, що активи можуть бути безпосередньо використані для погашення боргових зобов'язань або трансформуватися в грошові та інші платіжні засоби. До ліквідних активів належать: готівка, банківські метали, кошти на коррахунках в НБУ та інших банках, державні цінні папери.

Ліквідні пасиви – це пасиви, які стабільно перебувають в обігу, не є надзвичайно чутливими до відсоткових ставок та постійно поповнюються. До ліквідних пасивів належать залишки на поточних рахунках постійних клієнтів банку, кредити, отримані від міжнародних фінансових організацій. Зокрема, ліквідність банку підвищується, коли мінливість залишків залучених ним коштів зменшується.

Банківська ліквідність залежить від багатьох факторів, які поділяються на внутрішні та зовнішні.

До числа **внутрішніх факторів**, які визначають ліквідність банківських установ, належать:

- співвідношення активних і пасивних операцій по термінам погашення;
- якість активів;
- достатність власних і стабільність залучених коштів;
- фінансові результати діяльності банку.

До **зовнішніх факторів**, які впливають на ліквідність банку, належать:

- розвиток фінансового та грошового ринку;
- виконання Національним банком України своїх функцій з управління ліквідністю банківської системи країни
- загальні кризові явища в економіці.

Ризик незбалансованої ліквідності – це ймовірність того, що кошти, необхідні для покриття вилучених депозитів та задоволення попиту на кредит будуть у потрібний момент часу недоступні, що може призвести до неочікуваних збитків для банку.

Даний вид ризику виникає у випадку несподіваного або значного відпливу депозитів, що змушує банки запозичувати ресурси за вищою процентною ставкою.

Управління ліквідністю банку передбачає створення моделей, за допомогою яких можна було б аналізувати окремі аспекти його діяльності.

Завдання полягає в тому, щоб об'єднати ці моделі в єдину систему, яка поряд із дотриманням принципів ліквідності з високим ступенем адекватності давало б змогу відтворити й описати внутрішні процеси, властиві банку.

На даний час в банківській практиці є декілька методів управління ліквідністю, які базуються або на методах управління активами, або управління пасивними операціями.

Процес управління активами і пасивами спрямований на залучення максимально допустимого обсягу ресурсів (як власних, так і позичених) та їх розміщення в максимально дохідні активи, що мають потрібний рівень ліквідності й обмежений рівень ризику. При цьому керівництво банку має прагнути

максимізувати поточну вартість активів та оптимізувати кінцеві фінансові результати.

Під процесом управління активами слід розуміти шляхи і порядок розміщення власних і залучених коштів. Особлива увага при розміщенні коштів приділяється інвестиціям у цінні папери і позикові операції. Аналіз структури активних операцій банку являє собою аналіз напрямлень використання його ресурсів.

Управління пасивами – це діяльність, пов'язана із залученням коштів вкладників та інших кредиторів і визначенням відповідної комбінації джерел коштів для даного банку. Під управлінням пасивними операціями розуміють дію, спрямовану на задоволення потреб банку в ліквідності шляхом активного дослідження та залучення позичених коштів.

Збалансоване управління ліквідністю (через активи і пасиви) – полягає у тому, що частина попиту на ліквідні кошти задовольняється за рахунок нагромадження високоліквідних активів, а решта – за допомогою проведення операцій запозичення коштів. Даний підхід втрачає свою актуальність, оскільки банки мають можливість поповнювати ліквідні кошти за допомогою запозичення їх на ринку.

Як і будь-який управлінський процес, управління ліквідністю банку включає в себе дві складові: стратегічне та оперативне (поточне) управління.

Діяльність стосовно **стратегічного управління** спрямована на забезпечення стратегічної позиції, яка забезпечить майбутню життєздатність організації в умовах, які змінюються.

Оперативне управління займається виконанням існуючої стратегічної позиції банку з метою досягнення стратегічних цілей організації на малому плановому горизонті.

Основні теорії управління ліквідності:

- теорія комерційних позик;
- теорія переміщення активів;
- теорія очікуваного доходу;
- теорія управління пасивами.

Згідно з **теорією комерційних позик**, банки можуть підтримувати свою ліквідність, за умови, що активи розміщені в короткотермінові позики, які своєчасно погашаються.

Теорія переміщення активів передбачає, що банк може підтримати свою ліквідність, якщо він постійно має в своєму розпорядженні достатню кількість активів, які в будь-який момент можна перетворити в готівку.

Теорія очікуваного доходу застосовується банками тільки в умовах стабільної економіки, коли більшість підприємств має стійке фінансове становище і загальний рівень попиту на їх товари і послуги достатньо високий, тобто існує впевненість у зростанні майбутніх доходів позичальника.

На відміну від розглянутих трьох теорій, які акцентують увагу на якісних параметрах активів, **теорія управління пасивами** надає перевагу мобілізації грошових коштів із зовнішніх джерел, насамперед на ринку міжбанківських кредитів. Дана теорія дає змогу залучати кошти для покриття дефіциту ліквідності, і банк в меншій степені залежить від низькодохідних активів.

Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку. Традиційно вважається, що строки розміщення активів та залучення зобов'язань мають співпадати, що дозволяє досягти рівноваги між попитом ліквідних коштів та їх наявністю. У банківській практиці такий підхід отримав назву „золотого банківського правила”.

Підвищення попиту на ліквідні засоби зумовлений:

- зняттям клієнтами коштів зі своїх рахунків;
- надходженням заявок на кредит, які банк вирішує задовольнити;
- настанням строків погашення заборгованості за позиками, одержаними банком;
- виплатою дивідендів акціонерам.

Джерелами пропозицій ліквідних коштів є:

- поступлення депозитів від клієнтів;
- погашення раніше виданих позик;
- продаж активів банку;

- залучення коштів на міжбанківському ринку.

Поповнення ліквідних коштів може здійснюватися за допомогою внутрішніх та зовнішніх джерел.

До внутрішніх джерел належать накопичені ліквідні активи, величину яких можна визначити за балансом.

До зовнішніх джерел поповнення ліквідних коштів належить залучення депозитів та запозичення на грошовому ринку. Основними джерелами запозичення ліквідних коштів є міжбанківські кредити, депозитні сертифікати, механізм рефінансування центральним банком.

. Менеджери банку у практичній діяльності застосовують такі **методи оцінювання потреб банку в ліквідних коштах**:

- Метод загального фонду коштів (фондового пулу);
- Метод розподілу активів (структурування фондів);
- Коефіцієнтний метод;
- Метод наукового управління.

Метод загального фонду коштів. Суть цього методу полягає в тому, що всі ресурси банку об'єднуються в загальний фонд коштів з подальшим їх розподілом між тими видами активів, які, з позиції банку, є найбільш прийнятними щодо їх дохідності.

Метод розподілу активів можливість подолати обмеженість методу загального фонду коштів. Цей метод відомий як метод конверсії коштів. Згідно з моделлю розподілу активів, розмір необхідних банку ліквідних коштів залежить від джерел залучення. За допомогою цього методу робиться спроба розмежувати джерела коштів відповідно до норми обов'язкових резервів і швидкості їх обігу.

Коефіцієнтний метод є різновидністю кількісного аналізу діяльності банку. Метод розрахунку коефіцієнтів дає змогу визначити кількісний взаємозв'язок між різними статтями, розділами або групами статей балансу. Цей метод полягає в тому, щоб на основі отриманих розрахунків кількісно оцінити наявний рівень ліквідності та визначити зміни потреб банку в ліквідних коштах, тобто розмір його ліквідних активів, який має перевищувати суму вимог, які прогножуються. Значення обчислених коефіцієнтів порівнюються з нормативами.

Метод наукового управління пов'язаний перш за все, із застосуванням математичних методів і моделей, що дозволяє одночасно оперувати і пасивами, і активами балансу в тісному взаємозв'язку з врахуванням рівня ліквідності.

Метод має широке практичне застосування, що дає можливість керівництву банку приймати необхідні управлінські рішення, прогнозувати наслідки прийняття рішень, а також адаптувати ці рішення до зміни економічної кон'юнктури або до помилок у прогнозах.

ТЕМА 6

ВАЛЮТНИЙ РИЗИК

Валютний ризик – це ймовірність отримання грошових збитків або зменшення вартості активів та капіталу банку внаслідок несприятливих змін валютних курсів.

Ризик трансакції (операційний ризик), під яким розуміють величину, в котрій вартість майбутніх угод піддається коливанням валютних курсів.

Ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик) полягає в тому, що величина еквіваленту валютної позиції у звітності змінюється в результаті змін обмінних курсів, які використовуються для перерахунку залишків в іноземних валютах в базову (національну) валюту.

Економічний ризик полягає у змінах конкурентоспроможності підприємства або фінансової установи або її структур на зовнішньому ринку через суттєві зміни обмінних курсів.

Економічний ризик, у свою чергу, розподіляється на два види:

- ✓ прямий, коли передбачається зменшення прибутку за майбутніми операціями внаслідок зниження обмінного курсу валют;
- ✓ опосередкований (побічний), пов'язаний з втратою певної частини конкурентоздатності вітчизняних товаровиробників порівняно з іноземними.

На величину валютного ризику впливають два основних фактори:

➤ **експозиція** (для фінансових установ вживається термін "відкрита валютна позиція"), що є внутрішнім по відношенню до підприємства або фінансової установи фактором впливу на величину валютного ризику і може їм регулюватись в залежності від обраної стратегії;

➤ **зміни валютних курсів**, що є зовнішнім фактором. Фактори, що впливають на зміни валютних курсів поділяють на довгострокові (структурні) та короткострокові (кон'юнктурні).

До основних *довгострокових факторів* відносяться рівень інфляції, рівень відсоткових ставок, стан платіжного балансу, система валютного регулювання, ступінь довіри до валюти та ступінь розвитку фондового ринку.

До *корткострокових* факторів відносять чинники пов'язані з коливаннями ділової активності, зовнішньополітичними подіями, змінами у внутрішній політиці, чутками, які надходять зі СМІ, прогнозами тощо.

Система управління ризиками в банку передбачає:

- створення спеціалізованої структури з управління ризиками;
- розробку стратегії управління ризиками;
- розробку індикаторів прийнятного рівня ризику;
- впровадження стандартних методів для адекватної оцінки ризиків;
- створення системи інформаційного забезпечення процесу управління ризиками.

Етапи управління валютним ризиком:

- ідентифікація ризику – встановлення причин виникнення ризику;
- аналіз та оцінка ризику;
- контроль та мінімізація ризику – заходи, спрямовані на обмеження ризику;
- моніторинг – контроль за рівнем ризику.

Ідентифікація ризиків. Належна ідентифікація ризиків зосереджується на визнанні та розумінні існуючих ризиків або ризиків, які можуть виникнути в результаті нових бізнес-ініціатив.

Оцінка ризиків. Ефективна оцінка, складання звітів та контроль валютного ризику є життєво необхідними для того, щоб гарантувати, що діяльність банку в цій сфері управляється у відповідності до загальних стратегічних завдань, а також завдань щодо управління ризиками.

Оцінка ризиків проводиться кожним управлінським або функціональним підрозділом, її об'єктами є всі продукти та послуги.

Контроль ризику. Контроль валютного ризику та ризиків, що впливають на його величину здійснюється шляхом побудови системи контролю, основними елементами якої є інструменти та інформаційні системи, які використовуються керівництвом банку для вимірювання результатів діяльності, прийняття рішень і оцінки ефективності існуючих процесів. Ці засоби зворотного зв'язку мають бути своєчасними, точними та інформативними.

Моніторинг ризику. Моніторинг ризику представляє собою процес функціонування регулярної незалежної системи оцінювання та контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку.

Методи управління валютним ризиком поділяються на внутрішні та зовнішні. **До внутрішніх методів** відносять:

- управління відкритою валютною позицією або лімітування;
- диверсифікованість валютного ризику.

Управління відкритою валютною позицією полягає у тому, що банк може допускати певні межі валютного ризику.

Диверсифікованість валютного ризику – це є розподіл активів за різними валютами.

Зовнішнім метод управління валютним ризиком є:

- хеджування ризику.

Суть даного методу полягає у тому, щоб провести валютообмінні операції до того, як відбудеться зміна курсу, або компенсувати збитки від зміни за рахунок угод з валютою, курс якої змінюється в протилежному напрямі.

Управління валютним ризиком передбачає проведення наступних етапів:

- аналіз ризику, тобто визначення величини та природи відкритої валютної позиції банку;
- оцінку ризику, тобто визначення можливих збитків у випадок зміни курсу;
- визначення припустимого рівня ризику, тобто встановлення лімітів та нормативів;
- розроблення заходів мінімізації ризику.

Валютна позиція – це співвідношення вимог та зобов'язань банку, що виражені в іноземній валюті.

За фактором впливу на баланс банку розрізняють:

- балансову;
- позабалансову;
- загальну валютні позиції.

За фактором схильності до валютного ризику валютна позиція поділяється на:

- закриту, коли сума активів у певній валюті дорівнює сумі пасивів у цій валюті;
- відкриту, коли сума активів у певній валюті не дорівнює сумі пасивів у цій валюті

Відкрита валютна позиція поділяється на:

- коротку, коли сума активів у певній валюті менша за суму пасивів у цій валюті;
- довгу, коли сума активів у певній валюті більша за суму пасивів у цій валюті.

На розмір відкритої валютної позиції банку впливають такі операції:

- купівля (продаж) готівкової та безготівкової іноземної валюти, як поточні так і строкові операції (на умовах своп, форвард, опціон та інші), за якими виникають вимоги та зобов'язання в іноземних валютах, незалежно від способів та форм розрахунків за ними;
- одержання (сплата) іноземної валюти у вигляді доходів або витрат та нарахування доходів і витрат, які враховуються на гривневих рахунках;
- купівля (продаж) основних засобів та товарно-матеріальних цінностей за іноземну валюту;
- надходження коштів в іноземній валюті до статутного фонду;
- погашення банком безнадійної заборгованості в іноземній валюті (списання, якої здійснюється з гривневого рахунку витрат);
- інші обмінні операції з іноземною валютою (виникнення вимог в одній валюті при розрахунках за ними в іншій валюті, в т.ч. і національній).

Управління валютною позицією банку може здійснюватися на основі структурного балансування активів та зобов'язань в іноземній валюті за строками і сумами, тобто методами натурального (природного) хеджування.

Структурне балансування валютних потоків полягає в узгодженні обсягів та строків активних і пасивних операцій з усіма іноземними валютами, якими оперує банк.

Укладання строкових фінансових угод як метод управління валютною позицією банку полягає у проведенні операцій з валютними деривативами в обсягах і на строки, які дозволяють збалансувати активи та зобов'язання в іноземних валютах. Управління валютними позиціями може здійснюватись за допомогою таких угод, як форвардні валютні контракти, валютні ф'ючерси, валютні опціони та валютні своп-контракти.

До методів зниження валютного ризику відносять:

- ліміти на іноземні держави, тобто встановлюється максимально можлива сума для операцій протягом дня з клієнтами кожної окремої країни;
- ліміти на операції з клієнтами, тобто встановлюється максимально можлива сума для операцій на кожного клієнта;
- ліміти на кожний день і по кожному дилеру, тобто встановлюється розмір максимально можливої відкритої позиції за іноземними валютами, можливий для перенесення на наступний робочий день, для кожного дилера та кожного інструмента;
- ліміт збитків – встановлюється максимальний розмір збитків, після якого всі відкриті позиції повинні бути закриті із збитками.
- взаємний розрахунок ризиків за активами та пасивами, даний метод має назву “метчинг”, де шляхом віднімання надходження валюти із величини її відпливу керівництво банку має можливість вплинути на їх розмір;
- метод “неттинг” – скорочення кількості валютних угод за допомогою їх збільшення. Для цього банки створюють підрозділи, які координують поступлення заявок на купівлю-продаж іноземної валюти;
- хеджування (страхування) валютного ризику шляхом укладання форвардних контрактів, угод своп або придбання похідних інструментів (ф'ючерсних та опціонних контрактів).

Форвардні контракти – це угода купівлі-продажу іноземної валюти у майбутньому за курсом, зафіксованим на момент укладання договору.

Валютний своп – під угодою своп розуміють одночасне укладання спот та протилежної форвардної угод.

Ф'ючерні валютні контракти представляють собою стандартну угоду, яка засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) валютні активи у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією цін такого продажу під час укладення такого контракту.

Опціонні угоди представляють собою двосторонні угоди про передачу прав (для покупця) і зобов'язання (для продавця) купити чи продати визначений актив за фіксованим курсом в узгоджену дату або термін.

ТЕМА 7

ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК

Операційний ризик – це ймовірність збитків, пов'язаних зі здійсненням активних операцій, через неуважність та недбалість працівників банку, які відповідають за їх проведення.

Під **операційно-технологічним ризиком** розуміють ризик, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або інформаційних технологій і процесів обробки інформації з точки зору керуваності, універсальності, надійності, контрольованості та безперервності роботи.

Операційно-технологічний ризик поділяється на:

- ризик операцій;
- ризик операційного контролю;
- системний ризик.

Ризик операцій полягає у виникненні помилок при проведенні операцій:

- помилки при проведенні операцій, які полягають у тому, що спеціалісти фронт-офісу можуть помилково укласти угоди на суми більші або менші за суми, котрі передбачені;
- помилки у відображенні операцій;
- помилки в розрахунках по операціях;
- неправильно оформлені юридичні документи.

Ризик операційного контролю представляє собою порушення в управлінні роботою фронт-, мідл і бек-офісу:

- невизначені перевищення ліміту, що призводить до підвищення ризику;
- шахрайські дії у сфері операцій або обробки, що включають фальсифікації в бухгалтерському обліку і підробки, що спрямовані на приховування збитків за раніше укладеними угодами;
- несанкціонований доступ до систем та моделей;

- недостатній контроль за обробкою операцій.

Системний ризик пов'язаний із помилками або відмовами у підтримці систем:

- помилки в розробленні комп'ютерних програм;
- помилки у формулах математичних моделей;
- помилки в розрахунку сум переоцінки активів відповідно до ринкових цін;
- невчасна управлінська інформація;
- відмова мережі або телекомунікаційних каналів;
- неіснуючий план дій на випадок відмови систем.

До факторів оцінки операційно-технологічних ризиків належить:

- існування адекватної, ефективної, доведеної до виконавців внутрішньої нормативної бази (положень, процедур тощо) щодо управління операційним ризиком, затвердженої відповідними органами банку виходячи з принципів корпоративного управління, а також відповідної практики виконання її вимог;
- кількість та складність обробки операцій порівняно з рівнем розвитку і потужністю операційних і контрольних систем, враховуючи попередні результати роботи цих систем, їх поточний стан та перспективи подальшого вдосконалення;
- ймовірність технологічних та операційних збоїв, перевищення повноважень персоналом, недоліки у попередньому аналізі операцій під час прийняття рішень, а також відсутність (у тому числі тимчасова) моніторингу або реєстрації операцій з клієнтами або контрагентами;
- наявність та дотримання банком технологічних карт здійснення операцій;
- наявність, кількість, причини та характер порушень процедур адміністративного і облікового контролю;
- потенційна можливість фінансових збитків;
- історія та характер скарг та звернень клієнтів до банку у зв'язку з недоліками роботи операційних систем та реакція на них банку;

- обсяги та адекватність засобів контролю за банківським програмним забезпеченням та його супроводженням та іншими послугами, які здійснюються із залученням третіх осіб (аутсорсингу);

- адекватність стратегії щодо інформаційних технологій, стратегія щодо інформаційних технологій має відповідати поточним та передбачуваним вимогам щодо діяльності банку і враховувати структуру технічних засобів, телекомунікаційних засобів, програмного забезпечення, даних і мереж, а також цілісність інформаційної бази даних;

- рівень кваліфікації та навичок менеджерів та працівників;

- існування належних механізмів контролю для моніторингу точності інформації, належних облікових підходів і дотримання положень або законів.

Управління ризиком поділяється на такі етапи:

- розроблення політики, стратегії;
- виявлення ризику;
- вимірювання і моніторинг ризику;
- обмеження ризику;
- розкриття інформації про управління ризиком.

В залежності від характеру операційного ризику банк може:

- уникнути його (не здійснювати види діяльності які провокують ризик);
- прийняти (якщо уникнути не вдається);
- обмежити (шляхом встановлення лімітів та проведення внутрішнього контролю);
- перерозподілити.

Мінімізація операційного ризику досягається:

- впровадженням системи чіткого делегування повноважень;
- розподілом повноважень окремих структурних підрозділів і працівників банку при виконанні всіх банківських операцій з обмеженим доступом до операційної системи;
- щоденним звірянням рахунків;
- проведенням регулярного аудиту операцій та процесів.

ТЕМА 8

НЕОБХІДНІСТЬ, СУТНІСТЬ І ЗАВДАННЯ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ І НАГЛЯДУ

Банківське регулювання полягає у створенні системи норм, що регулюють функціонування банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Банківський нагляд – система контролю та активних упорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, щодо яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність, законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку.

До основних завдань банківського регулювання та нагляду можна віднести:

- 1) забезпечення стабільності, ефективності та надійності банківської системи;
- 2) забезпечення фінансової безпеки вкладників та кредиторів банків;
- 3) сприяння розвитку конкуренції у банківському секторі;
- 4) забезпечення прозорості діяльності банків;
- 5) підтримка необхідного рівня стандартизації та професіоналізму у банківській сфері.

До методів банківського нагляду належать:

I. Адміністративні:

- 1) реєстрація банків і ліцензування їх діяльності;
- 2) встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків;
- 3) застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру;
- 4) надання рекомендацій щодо діяльності банків;
- 5) організація нагляду за діяльністю банків.

II. Індикативні:

- 1) встановлення обов'язкових економічних нормативів;
- 2) визначення норм обов'язкових резервів для банків;
- 3) встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій;
- 4) визначення процентної політики;
- 5) рефінансування банків;
- 6) регулювання кореспондентських відносин;
- 7) управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції;
- 8) регулювання операцій з цінними паперами на відкритому ринку;
- 9) регулювання імпорту та експорту капіталу.

Об'єкти банківського нагляду можна згрупувати у три форми залежно від того, на якому етапі життєвого циклу банку вони контролюються.

1. **Вступний контроль**, який полягає у тому, що на етапі створення комерційного банку наглядові органи перевіряють установчі документи, слідкують за виконанням усіх вимог законодавства щодо організації банку.
2. **Пруденційний нагляд**. Це – система заходів регулярного дистанційного контролю за банківською діяльністю, яка дає змогу попередити або своєчасно виявити фінансові проблеми.
3. **Поточний контроль**, який передбачає зовнішнє втручання в діяльність банку шляхом виїзних інспекційних перевірок, застосування заходів щодо фінансової стабілізації банків, адаптації їх до нових ринкових умов або ліквідації з мінімальними соціально-економічними втратами.

Базельський комітет з банківського нагляду створений наприкінці 1974 року при Банку міжнародних розрахунків у місті Базель (Швейцарія) керівниками центральних банків таких держав: США, Канада, Японія, Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Люксембург, Швеція. На сьогодні до них приєдналися Ірландія та Іспанія (всього 14 країн).

Комітет є наднаціональним наглядовим органом, підзвітним Комітету керуючих центральними банками. Завданням Базельського комітету є гармонізація світової практики регулювання банківського бізнесу. Воно вирішується шляхом дотримання двох основних **принципів**:

- 1) жодне банківське утворення не повинне уникнути нагляду;
- 2) нагляд має бути адекватним, надійним.

Для реалізації цих принципів Базельським комітетом з початку свого створення було прийнято ряд послідовних директив. Основними з них стали перша та друга угода про капітал, а також основні принципи ефективного банківського нагляду.

Принципи ефективного банківського нагляду розкривають:

- передумови ефективного банківського нагляду (принцип 1);
- ліцензування та правовий контроль за капіталом та інвестиціями банків (принципи 2-5);
- пруденційні правила та вимоги (принципи 6-16);
- організація внутрішнього банківського контролю (принципи 17-18);
- форми та методи нагляду (19-21);
- вимоги щодо інформації (принцип 22);
- офіційні повноваження наглядових органів (принцип 23);
- консолідований характер банківського нагляду (принципи 24-25).

До складу структури системи банківського нагляду в Україні входять:

* на рівні Національного банку України:

1. Комісія НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків.
2. Дирекція з банківського регулювання та нагляду, яка включає:
 - департамент банківського регулювання і нагляду;
 - департамент методології банківського регулювання і нагляду;
 - департамент реєстрації та ліцензування банків;
 - департамент з питань запобігання використанню банківської системи для легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму.

* на рівні територіального управління НБУ:

- відділ банківського нагляду територіального управління НБУ;
- комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків при територіальному управлінні НБУ;
- начальник відділу банківського нагляду;
- сектор реєстрації та ліцензування банків;
- сектор інспекційних перевірок банківських установ;
- сектор моніторингу банків.

До основних повноважень Комісії Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків належить:

- проведення комплексної оцінки фінансово-економічного стану банківської системи в цілому та надання пропозицій Правлінню щодо адекватного реагування;
- заслуховування керівників комерційних банків у разі порушення комерційними банками чинного законодавства з метою здійснення аналізу становища, що склалося в банку, і розроблення відповідних заходів щодо усунення негативних наслідків;
- прийняття рішень про відкликання у банку ліцензії на здійснення окремих банківських операцій;
- підготовка необхідних висновків для Правління Національного банку України про відкликання ліцензії на всі види банківських операцій;
- надання комерційним банкам рекомендацій щодо усунення порушень в їх діяльності з питань, які не потребують розгляду на засіданні Правління;
- надання пропозицій Правлінню щодо прийняття рішень про застосування санкцій у разі виявлення фактів порушення законодавства.

Заступник Голови НБУ:

- координує дії департаментів банківського нагляду і відділів банківського нагляду територіальних управлінь;
- затверджує плани контрольно-інспекційної роботи банківського нагляду;
- проводить з керівництвом банків спільні наради з обговорення проблемних питань у їх діяльності та прийняття рішень щодо зобов'язання виконавчих органів банків усувати виявлені порушення і недоліки;

– приймає рішення про проведення позапланових інспекцій комерційних банків та їх установ.

Департаменти банківського нагляду готують та подають на розгляд заступнику Голови НБУ матеріали з таких питань:

– проведення спільних нарад з членами спостережної ради та виконавчого органу комерційного банку;

– проведення позапланових інспекцій банків;

– надання пропозицій на ім'я голови ради банку щодо необхідності усунення керівництва банку від управління;

– підготовка матеріалів для винесення на розгляд Комісії з питань нагляду і регулювання діяльності банків Національного банку України, зокрема про відкликання банківської ліцензії.

Начальник територіального управління Національного банку України бере участь у процесі реагування з боку банківського нагляду на порушення в діяльності банків шляхом:

– проведення спільних нарад з керівництвом банківської установи щодо проблемних питань;

– надсилання попередження банку;

– накладення штрафних санкцій;

– видання розпорядження щодо усунення керівництва банківської установи від управління.

Департаменти банківського нагляду Національного банку України проводять детальний аналіз матеріалів, наданих територіальним управлінням Національного банку України та отриманих з інших джерел, про наявність недоліків і порушень у діяльності комерційного банку та готують для Комісії з питань нагляду і регулювання діяльності банків та Правління Національного банку України пропозиції щодо необхідності застосування таких заходів:

– проведення інспекції у комерційному банку та його установах, метою якої є отримання інформації про фінансовий стан банку в цілому, систему його внутрішнього контролю, підтвердження достовірності звітних документів, перевірку законності банківських операцій та ліквідності банку тощо;

- встановлення та скасування режиму фінансового оздоровлення;
- усунення керівництва комерційного банку (установи) від управління;
- призначення тимчасової адміністрації для управління комерційним банком;
- відкликання ліцензій на здійснення окремих або всіх видів банківських операцій;
- припинення діяльності банку, його реорганізацію чи ліквідацію;
- виключення банку з книги реєстрації банків у зв'язку з їх реорганізацією чи ліквідацією.

ТЕМА 9.
МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА
РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

9.1. Світовий досвід роботи служб банківського нагляду

У світовій практиці існують різні підходи до інституційної побудови системи державного регулювання фінансової сфери в цілому та банківської зокрема. Залежно від особливостей функціонування національного фінансового сектору умовно виділяють три основні моделі наглядових систем: за секторами (секторну), за завданнями та модель єдиного нагляду.

Відповідно до секторної моделі функції наглядових органів розподілені за окремими секторами фінансового ринку – банківським, страховим і фондовим. На сьогодні цю модель нагляду зберігають такі країни як Греція, Іспанія, (Італія, Португалія, Франція (в поєднанні з моделлю за завданнями) та Україна.

Модель за завданнями передбачає розподіл обов'язків наглядових органів на основі завдань і функцій нагляду: на пруденційний нагляд за діяльністю фінансових посередників та на регулювання бізнесу у фінансовій сфері. Це – так звана модель двох вершин. На сьогодні вона використовується лише в чотирьох європейських країнах: Нідерландах та частково у Франції, Італії, Португалії.

Згідно з моделлю єдиного нагляду, єдиний спеціалізований наглядовий орган (мегарегулятор) виконує регулятивно-наглядові функції стосовно різних фінансових посередників грошового ринку. Єдиною функцією центрального банку при цьому залишається проведення монетарної політики для забезпечення цінової стабільності. Однією з перших таких орган створила Швеція у 1991 р.

На сьогодні не існує єдиної моделі фінансового мегарегулятора як з позиції концентрації наглядових функцій щодо різних фінансових посередників грошового ринку, так і з погляду інституційної структури. В деяких країнах (Чехія, Словаччина, Сінгапур, Ірландія) ці функції виконує центральний банк, а в окремих країнах (Естонія, Латвія, Мальта, Угорщина, Великобританія, Німеччина, Китай) єдиний наглядовий орган відокремлено від центрального банку і він є незалежним спеціалізованим наглядовим органом.

9.2. Базельський комітет як координатор роботи з банківського нагляду

Базельський комітет з банківського нагляду створений наприкінці 1974 року при Банку міжнародних розрахунків у місті Базель (Швейцарія) керівниками

центральных банків таких держав: США, Канада, Японія, Великобританія, Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Люксембург, Швеція. На сьогодні до них приєдналися Ірландія та Іспанія (всього 14 країн).

Комітет є наднаціональним наглядовим органом, підзвітним Комітету керуючих центральними банками. Він розробляє нормативи і директиви щодо здійснення нагляду, а також оприлюднює рекомендаційного характеру заяви країн щодо найбільш ефективної практики банківського нагляду. Ухвалені Базельським комітетом документи не мають юридичної сили (набуття якої ніколи і не було метою).

Завданням Базельського комітету є гармонізація світової практики регулювання банківського бізнесу. Воно вирішується шляхом дотримання двох основних **принципів**:

- 1) жодне банківське утворення не повинне уникнути нагляду;
- 2) нагляд має бути адекватним, надійним.

Для реалізації цих принципів Базельським комітетом з початку свого створення було прийнято ряд послідовних директив. Основними з них стали перша та друга угода про капітал, а також основні принципи ефективного банківського нагляду.

“Основні Принципи ефективного банківського нагляду“ вперше опубліковано Базельським комітетом з питань банківського нагляду у вересні 1997 року. В рамках перегляду документу у 2006 році внесено кілька незначних змін.

Основні принципи використовуються країнами у якості стандартів пруденційного регулювання і нагляду для оцінки якості систем нагляду та пруденційного регулювання, а також для планування діяльності у цій сфері з метою досягнення базового рівня ефективної та надійної практики наглядової та регулятивної політики.

Окрім самих Принципів Комітет розробив детальні інструкції щодо оцінки відповідності окремим Принципам, що містяться у документі під назвою “Методологічні роз'яснення до Основних принципів“, який вперше був опублікований у 1999 році, та що також був оновлений у процесі перегляду “Основних принципів ефективного банківського нагляду“.

Принципи ефективного банківського нагляду розкривають:

– передумови ефективного банківського нагляду (**принцип 1**), який передбачає необхідність чіткого визначення відповідальності та повноважень, правових норм та захисту органів банківського нагляду;

– ліцензування та правовий контроль за капіталом та інвестиціями банків (**принципи 2-5**) – передбачає необхідність чіткого визначення умов і порядку ліцензуванні банків, а також погодження змін у їх власності та участі в капіталі інших юридичних осіб;

– пруденційні правила та вимоги (**принципи 6-16**) – передбачає необхідність установлення економічних нормативів та нагляду за якістю ризик-менеджменту банку;

– організація внутрішнього банківського контролю (**принципи 17-18**) – передбачає необхідність нагляду за якістю організації внутрішнього аудиту та фінансового моніторингу банківських операцій;

– форми та методи нагляду (**19-21**) – передбачає необхідність професійної компетентності наглядових органів, їх забезпечення засобами для збирання та аналізу звітності банків у процесі виїзних та невиїзних перевірок;

– вимоги щодо інформації (**принцип 22**) – передбачає необхідність контролю за достовірністю та повнотою звітності банків та обов'язковим її оприлюдненням;

– офіційні повноваження наглядових органів (**принцип 23**) – передбачає необхідність делегування органам нагляду повноважень щодо застосування заходів впливу до банків у разі порушення ними законодавства;

– консолідований характер банківського нагляду (**принципи 24-25**) – передбачає необхідність міжнародного співробітництва у сфері банківського нагляду.

Суть застосування зазначених принципів полягає не у суворому їх дотриманні, а в розумній перевірці їх реалізації в реальній банківській діяльності. Це дає змогу виявляти переваги та недоліки методології банківського нагляду для її подальшого вдосконалення шляхом обміну досвідом між країнами.

9.3. Характеристика компонентів “Угоди про капітал” – Базель-I

Першим вагомим кроком на шляху до міжнародної гармонізації банківського регулювання стало прийняте у 1988 р. «Міжнародне наближення розрахунку капіталу та стандартів капіталу» (International Convergence of Capital Measurment and Capital Standards), відоме також як «Угода про капітал» (Capital Accord), або Базельська угода (Basel Accord) [22] або «Базель I». Суть угоди Базель I полягала в тому, що традиційну міру достатності капіталу – відношення капіталу до активів – було замінено на досконалішу – відношення капіталу до активів з урахуванням ризику. Різні категорії активів залежно від ступеня їх ризикованості множилися на вагові коефіцієнти (0 %, 10 %, 20 %, 50 % або 100

%). Правила розрахунку капіталу і саме значення нормативу достатності (на рівні 8 %) відображали компроміс учасників угоди, початковою метою якої було обмеження кредитної експансії мало капіталізованих японських і французьких банків.

Базель-I у редакції 1988 р. містив **три основні постулати**:

1) капітал банку складається з основного та додаткового (в Україні це передбачено Законом України «Про банки і банківську діяльність»);

2) банки повинні утримувати капітал для покриття кредитного ризику. Кредитний ризик оцінювався за допомогою вагових коефіцієнтів (в Україні передбачено розрахунок резерву під кредитні ризики згідно з Положенням про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих утрат за кредитними операціями банків);

3) в будь-який момент часу співвідношення між капіталом банку та його активами, взятими з урахуванням коефіцієнта кредитного ризику, не повинне бути меншим від 8% .

9.4. Компоненти “Угоди про капітал “ – Базель-II

Базельський комітет з банківського нагляду прийняв переглянута концептуальну основу «Угоди про капітал», а у листопаді 2005 р. оприлюднив виправлену та доповнену версію угоди, яка отримала назву «Базель II» [30]. Разом з нею було представлено виправлену та доповнену версію «Поправки на врахування ринкових ризиків».

Основні відмінності угоди «Базель II» порівняно з попередньою угодою про капітал полягають у формуванні нових підходів до: оцінювання кредитних ризиків, що передбачає наявність у банків власних рейтингових систем, які уможливають класифікацію клієнтів за ступенем надійності; прозорості діяльності банку через уточнення обсягу інформації, яку банки мають надавати наглядовим органам та ринку; оцінювання кредитного, ринкового та операційного ризиків, що дають змогу підвищити чутливість банку до ризиків, пропонуючи альтернативні методи оцінювання ризиків та надаючи право банкам і наглядовим органам обирати прийнятний метод залежно від рівня розвитку банківської діяльності та інфраструктури фінансового ринку.

Угода «Базель II» складається із трьох компонентів (так звані «стовпи» або «опори»): мінімальні вимоги до величини власного капіталу, процедура наглядового аналізу і ринкова дисципліна (розкриття інформації перед громадськістю) та передбачає три рівні регулювання достатності капіталу .

Перша компонента «Мінімальні вимоги до капіталу» містить методику розрахунку мінімально необхідної величини капіталу для трьох ризиків: кредитного, ринкового та операційного. Згідно даної опори банку надається вибір методу оцінювання ризиків, тобто наявність декількох альтернативних варіантів.

Методика розрахунку самого регулятивного капіталу залишається практично незмінною з першої угоди про капітал. Єдиний виняток зроблено для випадку, коли кредитний ризик розраховується методом внутрішніх рейтингів. У цьому разі загальні резерви не вважаються компонентою додаткового капіталу. Незмінним із першої угоди залишилося й числове значення адекватності капіталу банку – 8%.

Друга компонента угоди «Контроль з боку нагляду» передбачає, що наглядові органи вважають, що капіталу, який виділяється банками, недостатньо, вони вимагають від кредитних інститутів збільшити його розмір [32]. Відповідно до даної опори орган банківського нагляду ретельно контролює порядок та результати розрахунку адекватності капіталу кожного банку. Друга компонента базується на чотирьох принципах, які регламентують обов'язки і повноваження, з одного боку, банків, а з другого — органів регулювання щодо оцінювання адекватності капіталу.

1. Банки повинні мати процедуру оцінювання достатності загального обсягу капіталу відносно своєї структури ризиків, а також стратегію підтримання обсягів капіталу.

2. Наглядові органи повинні проводити огляд та аналіз внутрішнього оцінювання достатності капіталу банків, їх стратегій, а також їх спроможність проводити моніторинг та забезпечувати виконання ними нормативних коефіцієнтів капіталу.

3. Органи нагляду повинні вживати відповідних заходів впливу, якщо їх не задовольняють результати аналізу та оцінювання, а також мати повноваження вимагати від банків підтримання капіталу на рівні, вищому за мінімальний.

4. Органи нагляду повинні бути готовими втручатися на ранній стадії зниження обсягу капіталу нижче мінімального рівня, адекватного прийнятим банком ризикам, та вимагати вжиття термінових заходів, якщо капітал не підтримується на відповідному рівні або його не відновлено до норми [32].

Остання компонента Базель II «Ринкова дисципліна» передбачає, що в банку має бути сформована загальна методологія управління ризиками, а для кожного ризику (кредитного, ринкового, операційного, відсоткового та ін.) банк повинен розробити окрему методику його оцінювання та управління [32].

Здійснюючи управління ризиками дана методологія повинна містити стратегію та процедури; висвітлювати структуру та організацію управління ризиком; обґрунтовувати обсяги та способи інформування та системи вимірювання; визначати методику хеджування та пом'якшення ризику.

9.5. Базель-III: нові підходи до регулювання банківського сектору

В Європі Базельський комітет з банківського нагляду прийняв 12 вересня 2010 року глобальну реформу світового банківського сектору, яка одержала назву «Базель-III». Систему заходів «Базель III» спрямовані на:

- покращення здатності банківського сектору до потрясінь, пов'язаних з фінансовими і економічними потрясіннями, незалежно від джерела;
- покращення управління ризиками;
- зміцнення прозорості банків і розкриття інформації.

Реформування банківського нагляду та регулювання відповідно до Базеля III має проводитись в напрямках: реформа капіталу, що в свою чергу включає: якість капіталізації, охоплення всіх ризиків, контролювання рівня фінансового важеля; новий порядок щодо ліквідності; системний ризик і взаємозв'язаність.

Основним наміром регуляторів є боротьба за допомогою буферів із банківськими ризиками, а саме: створювати більш жорсткі умови до капіталу у період економічної стабільності та так званих кредитних бумів, що повинно б попередити “надування і лопання кредитних бульбашок”, та пом'якшені умови в складні економічні періоди.

Основними позитивними моментами від запровадження нових норм регулювання Базель III вважаємо формування більш стійкої та стабільної банківської системи у довгостроковому періоді, зниження ймовірності банкрутств, покращення здатності банків протистояти системним економічним кризам. Негативним аспектом даних нововведень є подорожчання кредитів, уповільнення темпів росту світової економіки і банківського сектору.

Для України запровадження нових вимог Базель III неоднозначне, оскільки на даний момент банківський сектор України адаптований і приведений у відповідність до вимог стандартів Базель I. Імплементация стандартів Базель II – це лише виняток із правил, адже ці вимоги впровадили у свою діяльність в першу чергу банки за участю іноземного капіталу.

9.6. Діяльність Ради з міжнародних стандартів фінансової звітності

Впливовою міжнародною організацією щодо регулювання секторів фінансових послуг є Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (International Accounting Standard Board) – IASB), створена у травні 2000 року. До складу IASB входять представники більш ніж 100 країн. 1 квітня 2001 року – IASB взяв на себе відповідальність за встановлення і розробку бухгалтерських стандартів, які були визначені як International Financial Reporting Standards – IFRS (Міжнародні Стандарти Фінансової Звітності) [9].

Відповідно до нового Статуту РМСБО у своїй діяльності має такі цілі:

1) розроблення в інтересах громадськості єдиної системи високоякісних, зрозумілих і глобальних стандартів бухгалтерського обліку, що мають обов'язкову силу, відповідно до яких у фінансовій звітності повинна розкриватися якісна, прозора і порівнянна інформація для того, щоб учасники фондових ринків та інші користувачі могли приймати обґрунтовані економічні рішення;

2) поширення і забезпечення суворого дотримання цих стандартів;

3) забезпечення максимального зближення (конвергенції) національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами виходячи з найбільш оптимального розв'язання питань бухгалтерського обліку і звітності.

Нові цілі РМСБО більше, ніж раніше, орієнтовані на забезпечення практичного застосування міжнародних стандартів і їхню конвергенцію з національними системами обліку. Стандарти в основному визначають методи оцінки і підходи до подання інформації у фінансовій звітності. Тому після реорганізації в 2001 р. РМСБО перейменувала стандарти з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards - IAS) на Міжнародні стандарти фінансової звітності – МСФЗ (International Financial Reporting Standards – IFRS).

Отже, переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно є і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити істинний майновий стан організації. У зв'язку з цим цінність МСФЗ важлива не тільки для іноземних, але й для національних інвесторів також.

9.7. Міжнародна організація комісій з цінних паперів

Впливовою та авторитетною міжнародною організацією, яка координує діяльність світового ринку капіталів і поєднує комісії з цінних паперів більш, ніж

120 країн світу є Міжнародна організація комісій по цінним паперам (IOSCO), яка створена в 1974 році як Міжамериканська асоціація Комісій з цінних паперів. Ця організація, членами якої стали регулятивні органи фондових ринків країн-учасниць, на початку 90-х років виконувала в основному функції інформаційно-координуючого центру. Штаб-квартира IOSCO знаходиться у Монреалі. **Метою створення** даної міжнародної організації було:

- об'єднання державних органів країн світу для забезпечення кращого регулювання ринків цінних паперів;
- обмін досвідом у відповідних галузях економіки для сприяння розвитку внутрішніх ринків;
- об'єднання зусиль, спрямованих на визначення стандартів щодо ефективності здійснення міжнародних операцій з цінними паперами;
- взаємодопомога у забезпеченні інтеграції ринків цінних паперів;
- введення стандартів з ефективного правозастосування проти зловживань на фондовому ринку.

Існує три категорії членів організації: постійні, асоційовані та афілійовані.

Фінансування діяльності організації здійснюється за рахунок щорічних внесків її членів. Розмір внеску на даний момент становить 15 000 Євро.

Крім співпраці між членами організації, та враховуючи те, що міжнародний ринок капіталів є невід'ємною частиною світової економіки, у розробці своїх документів IOSCO тісно співпрацює з такими міжнародними фінансовими організаціями, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, регіональні банки розвитку (включаючи Європейський банк реконструкції та розвитку), Міжнародний Комітет зі стандартів бухгалтерського обліку, Базельський Комітет з банківського нагляду та ін., що свідчить про діяльність організації згідно з загальними принципами розвитку, які підтримуються провідними міжнародними організаціями світу.

26 вересня 1996 року Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку України було прийнято до зазначеної організації в якості постійного члена. Велика практична користь для ДКЦПФР від членства в IOSCO полягає, головним чином, у безпосередньому доступі до бази даних цієї організації, у можливості працювати з нормативними документами, що регулюють ринок цінних паперів у різних країнах світу, у можливості знайомитись зі світовим досвідом у цій галузі та отримувати консультативну допомогу від найбільш компетентних спеціалістів IOSCO.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України приєдналася

до Резолюцій IOSCO, включаючи Резолюцію “Про відповідність основним принципам IOSCO щодо високих стандартів регулювання, співробітництва та взаємної підтримки”, Резолюцію “Про затвердження принципів нагляду за електронними системами торгівлі похідними цінними паперами”, Резолюцію “Про відмивання коштів”, Резолюцію “Про транснаціональні порушення законодавства на ринку цінних паперів”.

Приєднання до Резолюцій IOSCO означає прийняття на Комісією обов’язків щодо поступового запровадження світових стандартів регулювання ринку цінних паперів в Україні.

9.8. Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмивання грошей

Метою значної кількості злочинних дій є отримання прибутку окремою особою або групою людей, які здійснюють цей злочинний акт. *Відмивання грошей* – це процес, який дозволяє приховати незаконне походження таких грошей. Цей процес має небезпечний характер, оскільки він дозволяє злочинцям користуватися своїм прибутком без створення загрози для джерела таких прибутків.

Для захисту міжнародної фінансової системи від ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму, та з метою підвищення рівня додержання стандартів по боротьбі з ними, на зустрічі керівників країн Великої Сімки в Парижі було створено групу з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму FATF (Financial Action Task Force). Метою даної групи є розробка та поліпшення політики як на національному, так і на міжнародному рівнях з метою протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. FATF має право застосовувати певні “заходи впливу”, що можуть виражатися у направленні попереджень окремій країні, внесенні країни до “чорного списку” (списку країн, що не співпрацюють з FATF з питань боротьби з відмиванням коштів), аж до застосування рекомендацій щодо обмеження співробітництва з країнами-порушниками. Наслідком застосування таких санкцій можуть бути обмеження та зупинення розрахунків, блокування коштів на кореспондентських рахунках банків та рахунках підприємств, закриття цих рахунків.

Діяльність FATF спрямована на виконання таких **основних завдань**:

- поширення інформації про заходи у сфері боротьби з відмиванням грошей на всіх континентах і в усіх регіонах світу;
- здійснення моніторингу за реалізацією сорока рекомендацій в країнах – членах FATF

➤ здійснення огляду тенденцій у сфері відмивання грошей та відповідних контрзаходів (проведення „типологічних досліджень”) [5].

FATF співпрацює з низкою міжнародних та регіональних організацій, В Україні з метою адаптації економіки до світових стандартів було створено Раду з питань дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансування тероризму. Основними завданнями Ради є сприяння забезпеченню координації дій органів влади у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; проведення аналізу актів законодавства у даній сфері та підготовки відповідних пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства.

9.9. Форум фінансової стабільності

З метою вчасного попередження та усунення чинників фінансової нестабільності у 1999 р. країнами «Великої сімки» було створено Форум фінансової стабільності (Financial Stability Forum, FSF). З 2009 р. на Лондонському саметі була створена «Велика двадцятка». Метою даного форуму є сприяння міжнародній фінансовій стабільності через інформаційний обмін та міжнародне партнерство у сфері фінансового контролю та нагляду. На регулярній основі форум об'єднав національні органи влади, відповідальні за фінансову стабільність, у міжнародні фінансові центри; міжнародні фінансові інститути, міжнародні угруповання за секторами та комітети експертів центральних банків.

9.10. Адаптації банківського нагляду в Україні до стандартів міжнародної банківської практики

В сучасній умовах одним із важливих завдань органів банківського нагляду є розроблення стратегій подальшого розвитку та адаптація до стандартів міжнародної банківської практики.

На виконання Указу Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 червня 2007 року "Про хід виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні" N 659/2007 від 20 липня 2007 року робочою групою в складі представників Держфінпослуг, Національного банку України та ДКЦПФР було розроблено Проект стратегії розвитку фінансового сектору України до 2015 року [15].

Місія Стратегії полягає у розбудові ефективного фінансового сектору, здатного забезпечувати реальний сектор економіки необхідними фінансовими

ресурсами та підтримку соціального розвитку країни, її інтеграцію у світовий фінансовий простір без загроз національним інтересам та економічній безпеці України.

Основними цілями стратегії є досягнення стійкості, відкритості та конкурентноспроможності фінансового сектору України.

Розвиток регулювання та нагляду на вітчизняному фінансовому секторі потребує урахування нових підходів та основних складових перебудови регулювання, що зараз відбувається у світі, і які передбачають:

- уніфікацію процедур регулювання;
- впровадження нагляду, що базується на ризиках, та стандартизованих процедурах управління ризиками;
- посилення контролю за власниками та керівниками банківських установ;
- концентрація та інтеграція регуляторних функцій, їх зосередження у єдиному державному органі;
- активізацію участі об'єднань професійних учасників ринку у вирішенні проблем, що стримують розвиток фінансового ринку, у тому числі, залучення їх ресурсів для фінансування діяльності регуляторних органів;
- здатність та готовність національних регуляторів до ефективної співпраці з міжнародними фінансовими органами та їх об'єднаннями;
- посилення боротьби з відмиванням грошей.